

Špela Verovšek:

A-PLACE: KREPITEV VEZI MED PROSTORI

IN LJUDMI S KREATIVNIMI PRAKSAMI

A-PLACE: LINKING PLACES THROUGH NETWORKED ARTISTIC PRACTICES

UDK: 711:7 ■ 1.03 Kratki znanstveni prispevek / Short Scientific Article ■ SUBMITTED: September 2020 / REVISED: October 2020 / PUBLISHED: November 2020

UVODNIK

EDITORIAL

ČLANEK

ARTICLE

RAZPRAVA

DISCUSSION

RECENZIJA

REVIEW

PROJEKT

PROJECT

DELAVNICA

WORKSHOP

NATEČAJ

COMPETITION

PREDSTAVITEV

PRESENTATION

DIPLOMA

MASTER THESIS

POVZETEK

Projekt A-Place se osredotoča na krepitev vezi med ljudmi in prostori v šestih evropskih mestih (Barceloni, Bologni, Bruslju, Lizboni, Ljubljani in Nikoziji) s pomočjo sodobnih metod kreativnega usvajanja prostora. V vsakem mestu na izbranih lokacijah umetniki, arhitekti in drugi predstavniki kreativnih praks skupaj z lokalnimi skupnostmi izvajajo najrazličnejše aktivnosti za spodbujanje aktivne udeležbe lokalnih skupnosti. A-Place tako predstavlja platformo za ustvarjanje in razpravo o pripadnosti, identiteti, ki jo gojijo skupine iz različnih okolij in kultur v odnosu do svojega družbenega in fizičnega okolja. Z uporabo umetniških in kulturnih praks, ki se ukvarjajo s prostorom, želi A-Place nagovoriti različne deležnike (prebivalce, umetnike, arhitekto, študente in oblikovalce politik), da razmišljajo o pomenu in vrednosti ustvarjanja prostora.

KLJUČNE BESEDE

prostor, ustvarjanje prostora, kreativne prakse, identiteta prostora

ABSTRACT

Place plays a key role in the construction process of the identity of individuals and communities. A place is the result of the interaction between people, spaces and activities. In our global and multicultural societies, placemaking encompasses multiple spaces, actors, perceptions and media. However, the multiple meanings embedded in places are not always perceived by all members of a community, beyond those individuals or groups who create ties with them. Artistic practices can act as catalysts to unveil the multiple meanings underlying places, to make them perceivable to others; links which can give rise to a new sense of place beyond disciplinary and cultural limits. Through networked artistic practices, A-Place is dedicated to strengthening the bonds between people and places in six European cities (Barcelona, Bologna, Brussels, Lisbon, Ljubljana, and Nicosia). In each city, local partners carry out various creative placemaking activities with artists, architects, urban designers and local communities and encourage the active participation in building a better, more inclusive, and supportive community.

KEY-WORDS

place, placemaking, creative practices, place identity.

1. UVOD

Prostor igra ključno vlogo pri gradnji identitete posameznikov in skupnosti. Je rezultat interakcije med ljudmi, dejavnostmi in same prostorske stvarnosti v nekem časovnem preseku ali obdobju. V večkulturnih družbah ustvarjanje prostora vključuje več akterjev, zaznav in medijev (Foner et al., 2017). Vendar vseh pomenov, ki so vezani na določen prostor, ne zaznajo vedno vsi člani skupnosti oziroma so njihove zaznave in interpretacije različne. Zato nemalokrat prihaja do nerazumevanja, konfliktov ali celo nestrpnosti v prostorih, ki sicer nosijo visok potencial medgeneracijske in družbeno raznolike rabe, pestrost uporabnikov in njihove interakcije. Pri tem lahko umetniške prakse uspešno delujejo kot katalizatorji oziroma vmesni člen med prostori in uporabniki; pomagajo razkriti različne pomene prostorov, ki jih lahko hkrati zaznava več socialnih skupin in jim pomaga s prostorom ustvariti vezi, ki presegajo kulturne in fizične meje. Raznolikost praks, vključno s kreativnim ustvarjanjem prostora, taktičnim urbanizmom, pop-up urbanizmom ali kolektivnimi umetniškimi ukrepi, sovпада v potrebi po negovanju povezav med ljudmi in prostori, v katerih prebivajo, da bi poiskali načine za krepitev občutka pripadnosti in odgovornosti do prostorov bivanja najširšem smislu (Madrazo et al., 2020). Projekt A-Place se osredotoča na krepitve vezi med ljudmi in prostori v šestih evropskih mestih (Barceloni, Bologni, Bruslju, Lizboni, Ljubljani in Nikoziji). V vsakem mestu na izbrani lokaciji umetniki, arhitekti in drugi predstavniki kreativnih praks skupaj z lokalnimi skupnostmi izvajajo najrazličnejše aktivnosti ustvarjanja prostora in spodbujanja aktivne udeležbe raznolikih akterjev (lokalnih umetnikov, sosedskih skupnosti in nevladnih organizacij) pri gradnji bolj vključujočih skupnosti.

2. POJEM KREATIVNEGA USTVARJANJA PROSTORA

Ideja prostora, njegov pomen in njegova vloga v družbi so bistvene sestavine, na katerih sloni koncept kreativnega ustvarjanja prostora, h kateremu želi prispevati projekt A-Place. V nadaljevanju so povzeta nekatera temeljna načela, misli in etimologija, na katerih svoje aktivnosti gradi projektna skupina oziroma so pomembne za razvoj ideje ustvarjanja prostora. Povzeta načela so del nekaterih diseminacijskih materialov projektnih skupin (Madrazo, et al., 2020; A-Place: Planning of local activities 2019-2020; A-Place: Quality Assessment Plan, 2020).

Ideja prostora (*place*) določa obstoj vezi med ljudmi in njihovim okoljem bivanja in delovanja. Sime (1986) meni, da izraz »prostor«, v primerjavi z »ne-prostorom« (*space* ali *non-place*) izraža močno čustveno povezavo, začasno ali dolgotrajno, med osebo in določeno fizično lokacijo. »Občutek pripadnosti« je tako neločljivo povezan z ljudmi, saj ustvarjajo vezi s kraji, v katerih prebivajo, s čimer to postanejo kraji njihovega bivanja. Kot trdi Relph (1976), so kraji »središča pomena - osredotočajo se na namen in namero« – na pomene in funkcije, ki niso enake za vse kulturne skupine (Madrazo et al., 2020). Termin »ustvarjanje prostora« (angl. *placemaking*) je prvotno začela uporabljati iniciativa *Project for Public Spaces* (New York). Opredeljuje ga kot »splošno zamisel in praktični pristop k izboljšanju soseske, mesta ali regije, ki navdihuje ljudi, da kolektivno ponovno osmišljajo javne prostore v osrčju vsake skupnosti« (Project for Public Spaces, 2007). Ustvarjanje prostora, ki poteka z aktivnim sodelovanjem in preko t.i. opolnomočenja članov skupnosti, v veliki meri pripomore k razkrivanju potenciala, skritega v družbeno-kulturnem preseku časa in prostora. Kot tako je del participativnega procesa, katerega cilj redefinicija in vnovično spoznavanje javnih prostorov, ob hkratnem spodbujanju identitete in prostora, družbenih ter kulturnih vrednot (A-Place:

Planning of local activities 2019-2020; 2020). Ustvarjanje prostora vključuje širok razpon dejavnosti, od kratkoročnih in zgolj začasnih posegov do dolgoročnih kooperativnih projektov, ki vključujejo različne strokovnjake, lokalne iniciative in odločevalce (Madrazo et al., 2020).

Kreativno ustvarjanje prostora je nastalo kot nadgradnja prvotnega koncepta, v okviru programa ameriške državne ustanove za umetnost *National Endowment for the Arts*, s ciljem vključevanja umetnosti/oblikovanja v načrtovanje skupnosti ter za krepitev lokalnih gospodarskih dejavnosti prek umetnosti in kulturnih obrti (Landesman, 2013). Cilj je javnim, zasebnim in neprofitnim sektorjem pomagati razvijati strategije za oblikovanje fizičnega in družbenega značaja soseske, mesta ali regije skozi kulturne dejavnosti (Markusen in Gadwa, 2019). Pri tem je izrazita raznolikost (angl. *superdiversity*) novi pogoj stalno naraščajočega, raznolikega in razdrobljenega vzorca, ki ga prepoznavamo v naših mestih (A-Place: Quality Assessment Plan, 2020). Najvidnejši izziv je razvejanost interesov v družbi, ki povzroča medkulturne konflikte, to pa otežuje najti skupno osnovo, na kateri bi urbanistično načrtovanje lahko gradilo (Meissner in Vertovec, 2014). Po drugi strani izrazita raznolikost ustvarja posebne, nove vzorce bivanja, ki jih lahko nagovarjamo.

Kreativno ustvarjanje prostora in urbanistično načrtovanje sta, kot menita Walker in Marsh (2018), prepletena in povezana do te mere, da eno omogoča ali zagotavlja drugo. Walker tako trdi, da se ustvarjanje prostora zares odvija šele, ko ljudje prostore uporabljajo za rekreacijo, druženje in zadrževanje, in ko oblikovalci v njih ustvarjajo na načine, ki dejansko naslavljajo prostorsko-družbene probleme. V tem smislu lahko koncept prostorske prakse razširimo tako, da vključuje družbene in politične okvire, ki vodijo v razmišljanje o ustvarjanju prostora, kot o raznoliki obliki produkcije družbenega znanja preko kreativnih praks in oblikovanja.

3. PRISTOP IN IZZIVI

Eden temeljnih ciljev projekta A-Place je krepitev vezi med ljudmi in prostori prek praks kreativnega ustvarjanja prostora. Pristop dela je aktivnostno in akcijsko naravnani in poteka v načrtovanih letnih ciklih dejavnosti, ki se izvajajo v posameznih partnerskih mestih. V obdobju prvega projektnega cikla posamezne partnerske institucije izvajajo aktivnosti v okviru šestih tematsko obarvanih sklopov, ki so podrobneje predstavljeni na strani projekta (Aplace, 2020):

A Weaved Place v barcelonskem urbanem območju L'Hospitalet (Barcelona) je prostor dejavnosti, ki nagovarja družbene skupine z različnim poreklom, in poudarjene razlike med soseskami, ki so povzročile družbeno in fizično razdrobljenost v tej občini, ki je sicer del metropolitanskega območja Barcelone. **A Calm Place** v bruseljskem urbanem območju Schaerbeek je skupek dejavnosti, ki se osredotoča na možnosti, izmenjave med študenti in prebivalci v njihovi izrazito raznoliki soseski, ter ustvarjalni potencial močno prisotne študentske skupnosti. **A Hidden Place** v Ljubljani predstavlja aktivnosti, ki se osredotočajo na revitalizacijo praznega zemljišča v soseski Bežigrjski dvor. Gre za problem t.i. »ne-prostora« (ang.: *non-place*) brez kolektivnega spomina ali rabe. Aktivnosti ustvarjanja prostora se izvajajo skupaj s Trajno, nevladno organizacijo, ki se posveča spodbujanju izobraževanja in osveščanja javnosti v okviru ekološkega in trajnostnega oblikovanja. **A Sound Place** v Lizboni je prostorski koncept za participativno ustvarjanje kulturne zvočne krajine v okolici predela Martim Moniz – enega najbolj večkulturnih sosesčin v Lizboni – z zbiranjem zvočnih zaznav prebivalcev in obiskovalcev, ki služijo kot osnova za zvočne predstave na

drugih urbanih lokacijah, tudi v drugih partnerskih mestih. **A Visionary Place** v Bologni je prostor dejavnosti, ki vključuje posamezne delavnice, predavanja in manjše dogodke – vse kot del festivala Urbane vizije, programsko usmerjene k razpravi o življenjskih pogojih migrantov, beguncev in razseljenih skupnosti. **A Confined Place** je koncept, ki je nastal kot odgovor na okoliščine pogojene z omejevanjem družabnega življenja na prostem zaradi pandemije (Covid-19). Gre za program dejavnosti, ki je odprt za tiste, ki želijo izražati in deliti izkušnje o življenju v obdobju zaprtosti skozi digitalna omrežja, ob uporabi različnih tehnik – besedil, pripovedovanja zgodb, slik in fotografij, avdio-vizualnih del in predstav.

Opisani pristopi so del kreativnega ustvarjanja, ki se odvijajo v sodelovanju partnerskih organizacij z lokalnimi skupnostmi in akterji. Poglavitni namen ukrepov, ki se načrtujejo v različnih mestih in kontekstih, je ustvariti mrežo multidisciplinarnih praks, ki pomagajo presežati idejo o prostoru kot zgolj fizični danosti, pač pa ga osmišljati širše, kot katalizator idej, kolektivnih spominov in številnih pomenov, ki jih nosi – tako za prebivalce kot obiskovalce. Eden glavnih izzivov v okviru projekta pri tem ostaja vrednotenje učinka izvedenih aktivnosti. Ocena družbeno-fizičnega procesa preoblikovanja ni niti enostavna niti lahka. Vrednotenje mora po eni strani težiti h generični zasnovi, ki omogoča medsebojno primerjavo, po drugi stani pa mora omogočati specifično obravnavo akcij ustvarjanja prostora, pri čemer se upošteva dani geo-prostorski in časovni okvir. To pomeni tudi upoštevanje pričakovanj različnih vpletenih akterjev (npr. umetnikov, načrtovalcev, prebivalcev) ter njihovih skupnih ciljev in vrednot. Ocena vpliva ustvarjanja prostora je tako neločljivo povezana s samimi dejavnostmi in lokalnim kontekstom ustvarjanja prostora. Metodologija ocene učinka, ki smo jo zasnovali za projekt A-Place, bo združevala družbeno-etnografske, fenomenološke in estetsko teoretične okvire za kritični argument, kako ustvarjanje prostora krepi sodelovanje v družbi in vključenost ter pomaga izboljšati odnose med skupinami v skupnosti.

4. ZAKLJUČEK

Pristopi, ki spodbujajo vključevanje ljudi in graditev občutka pripadnosti v določenem prostoru so danes številni in pogosto obravnavani tako v akademskem, strokovnem kor ekonomskem smislu. Obsegajo prakse kreativnega ustvarjanja prostora, taktičnega urbanizma, pop-up koncepta do klasičnih participativnih praks z vključevanjem različnih akterjev v proces načrtovanja (Madrazo et al., 2020).

V štiriletnem obdobju trajanja projekta A-place je predvidena izvedba vrste ustvarjalnih intervencij, razstav in (video) umetniških del v sodelujočih partnerskih mestih. Pri tem bo velik del pozornosti usmerjen v preučevanje vloge in ovrednotenje teh umetniških praks, kot katalizatorjev povezovanja skupnosti v izbranih prostorih, obenem pa tudi k učinkovitemu prenosu danih praks in ustvarjenega znanja med partnerskimi organizacijami in širše. Proces ustvarjanja prostora, kot smo ga zasnovali, bo torej istočasno v različnih mestih vključeval več zainteresiranih strani, ki bodo postopoma ustvarile mrežo različnih javnosti – različnih strokovnih, kulturnih, umetniških in lokalnih praks, ki splošni teoretični okvir znanj razširjajo s posameznimi specifičnimi primeri in izkušnjami.

Reference

A-Place: Planning of local activities 2019-2020. Leandro Madrazo (Ed.), 2020. <http://www.a-place.eu/en/reports/12>

A-Place: Quality Assessment Plan, 2020. Chrysy Rapanta & Leandro Madrazo (Eds.), 2020. <http://www.a-place.eu/en/reports/20>

Ewing, R., Clemente, O. (2013). *Measuring Urban Design: Metrics for Livable Places*. Washington, DC, Island Press. <https://doi.org/10.1080/01944363.2015.1030938>.

Kahne, J. (2015). *Does Placemaking Cause Gentrification? It's Complicated*. Retrieved from <https://www.pps.org/article/gentrification>

Madrazo, L., Aparicio, M. I., Pak, B., & Zupančič, T. (2020). A-Place: Linking Places Through Networked Artistic Practices. *Streets for 2030: Proposing Streets for Integrated, and Universal Mobility, Book of proceedings*, 277–286.

Markusen, A., Gadwa, A. (2019). Creative Placemaking. Reflections on a 21st-century American arts policy initiative. In Cara Courage and Anita McKeown (eds.), *Creative Placemaking Research, Theory and Practice*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315104607>

Meissner, F., Vertovec, S. (2014). Comparing Super-Diversity. *Ethnic and Racial Studies* 38(4):541–555. <https://doi.org/10.1080/01419870.2015.980295>

Landesman, R. (2013). Foreword. In Michael Rushton (ed.), *Creative Communities: Art Works in Economic Development*, Brookings Institution Press.

Project for Public Spaces (2007) What Is Placemaking? Retrieved from <https://www.pps.org/article/what-is-placemaking>

Relph, E. (1976). *Place and placelessness* (Vol. 1). Pion. <http://hdl.handle.net/10536/DRO/DU:30028343>

Sime, J. D. (1986). Creating places or designing spaces? *Journal of Environmental Psychology*, 6(1), 49–63. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(86\)80034-2](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(86)80034-2)

Walker, J., Marsh, S. (2018). A conversation between a collaborating artist and curator Placemaking, socially engaged art, and deep investment in people. In Cara Courage and Anita McKeown (eds.), *Creative Placemaking Research, Theory and Practice*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315104607>

UVODNIK

EDITORIAL

ČLANEK

ARTICLE

RAZPRAVA

DISCUSSION

RECENZIJA

REVIEW

PROJEKT

PROJECT

DELAVNICA

WORKSHOP

NATEČAJ

COMPETITION

PREDSTAVITEV

PRESENTATION

DIPLOMA

MASTER THESIS

ŠT. PROJEKTA *PROJECT NO.*
607457-CREA-1-2019-1-ES-CULT-COOP2

LOKACIJA *LOCATION*
Španija, Belgija, Ciper, Italija, Portugalska, Slovenija
Spain, Belgium, Cyprus, Italy, Portugal, Slovenia

LETO IZVEDBE
2019/2023

TIP PROJEKTA *TYPE OF PROJECT*
Project programa Kreativna Evropa
Project under the Creative Europe programme

DELOVNA SKUPINA *WORKING GROUP*
UL FA: *Tadeja Zupančič, Špela Verovšek, Matevž Juvančič;*
Other institutions' members: Leandro Madrazo, Veronika Antoniou, Maria Irene Aparicio, Luisa Bravo, Maša Cvetko, Simone Garagnani, Mario Hernández, Alenka Korenjak, Burak Pak, Petra Pferdmenges, Chrysi Rapanta, Julie Reveillon, Rosaura Romero, Adrià S. Llorens, Teresa Tourvas, Ruben Verdú, Angel Martín Cojo, Marina Kyriakou, Giulia Gualtieri, Zala Velkavrh, Patrícia Pereira

VODILNI PARTNER *PROJECT LEADER*
Šola za arhitekturo La Salle Barcelona
School of Architecture La Salle Barcelona

PROJEKTNI PARTNERJI *PROJECT PARTNERS*
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo University of Ljubljana, Faculty of Architecture; prostoRož Ljubljana (Slovenia), KU Leuven Brussels (Belgium), Alive Architecture Brussels (Belgium), City Space Architecture Bologna (Italy), LOOP Barcelona (Spain), Urban Gorillas Nicosia (Cyprus), New University of Lisbon Lisbon (Portugal), Trajna (zunanja sodelujoča organizacija; Slovenia)

PROJEKT SOFINANCIRAN S STRANI *PROJECT CO-FUNDED BY*
Program Kreativna Evropa, EU
Creative Europe Programme EU

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

INTERNET STRAN *WEB PAGE*
<http://www.a-place.eu/>

GRADIVO ZBRALA IN PRIPRAVILA *MATERIALS PREPARED BY*
znan. sod. dr. Špela Verovšek